

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันธุรกิจการท่องเที่ยวนั้น ได้กลายเป็นหนึ่งในธุรกิจที่มีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วที่สุดในท้องตลาดโลก โดยเฉพาะการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ได้รับความนิยม และกลายเป็นแม่แบบของการท่องเที่ยว ประกอบกับวิกฤติการเปลี่ยนแปลงภูมิภูมิของโลกอันเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างมากจากทางภาครัฐ และอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ถูกเสนอขึ้นมา ท่ามกลางความท้าทายในการตอบรับกับผลกระทบทางสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ประกอบด้วยความเกี่ยวข้องกับประเด็นทางสภาพแวดล้อม อันมีปัญหาที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศขึ้นอยู่กับระดับในการพัฒนา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-พ.ศ. 2549) ได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย ปี พ.ศ. 2546 – 2549 เรื่องการส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ รวมถึงสร้างงานให้กับประชาชนและเพิ่มรายได้รวมให้กับประเทศ ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของไทยตามนโยบายของรัฐบาล

ผลจากการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยภาครัฐ ท้องถิ่นต่างเสนองบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองต่างคิดว่าน่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดี และสามารถสร้างรายได้ แต่กว่าร้อยละ 80 ของโครงการที่เสนอเข้ามาของงบประมาณทางด้านการท่องเที่ยว (จิตศักดิ์ พุฒจรรยา, 2548) ต่างมุ่งเน้นที่จะพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก พัฒนาถาวรวัตถุ โดยเข้าใจว่าเป็นการพัฒนาที่ถูกต้อง ซึ่งขาดความเข้าใจถึงแก่นแท้ของการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จากการพัฒนาเชิงกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวถูกทำลายไปอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์จากการกระตุ้นเศรษฐกิจจากภาครัฐ ทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างไร้ทิศทาง สิ่งอำนวยความสะดวกที่เกิดขึ้นความจำเป็นตามความต้องการการใช้งาน และไม่กลมกลืนกับธรรมชาติถูกสร้างขึ้นอย่างมากมาย โดยขาดการวางแผนที่ดี ขาดการวิเคราะห์โอกาส และความเป็นไปได้ทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวมากมายที่ถูกพัฒนาผิดทิศทางจึงเกิดความเสื่อมโทรมขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-พ.ศ. 2554) ที่มีทิศทางทางการพัฒนาพื้นฐานของการเสริมสร้างทุนของประเทศ ทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และ

ต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และอาศัย “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ได้สะท้อนให้เห็นแนวทางในการพัฒนาในทิศทางเดียวกัน โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถเป็นเครื่องผลักดันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และกระจายรายได้สู่ชุมชนได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการศึกษา “แนวทางการพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทางเดียวกัน โดยทำการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการกำหนดสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความคิดเห็นกลุ่มผู้ประกอบการสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรณีศึกษา และกลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ สามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาข้อกำหนดศักยภาพสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. วิเคราะห์ และเปรียบเทียบปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาสถานที่พักแรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรณีศึกษา
3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาสถานที่พักแรม และแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย
 - กลุ่มที่ 1 เนื้อหาเกี่ยวกับกำหนดศักยภาพสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - กลุ่มที่ 2 เนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ และเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรณีศึกษาจำนวน 4 ปัจจัยดังนี้
 - ปัจจัยที่ 1 ลักษณะด้านกายภาพ คือ ความสมบูรณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวและแหล่งธรรมชาติ ความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยของ

แหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว ลักษณะการเข้าถึงพื้นที่ สถานที่พักแรมอยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยวท้องถิ่น สถานที่พักแรมตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบของสินค้าต่าง ๆ ในการให้บริการ สถานที่พักแรมตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ สภาพแวดล้อมรอบตัวสถานที่พักแรม การออกแบบสถานที่พักแรมวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างสถานที่พักแรม และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในสถานที่พักแรม

ปัจจัยที่ 2 ลักษณะด้านกิจกรรม คือ กิจกรรมสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ กิจกรรมสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนและวัฒนธรรม ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ความต่อเนื่องของแต่ละกิจกรรม

ปัจจัยที่ 3 ชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง คือ ชุมชนท้องถิ่นต้องการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวข้องต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ปัจจัยที่ 4 ความถนัดในการใช้งานสถานที่พักแรม คือ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นปัจจัยชี้วัดความเป็นไปได้ของโครงการสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ขอบเขตทางด้านพื้นที่ ในการวิจัยนี้เป็นการพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการรวบรวมสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นกรณีศึกษา โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง และมีเกณฑ์ในการเลือก คือ 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งประสบความสำเร็จในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตั้งแต่ปี 2549-2551 2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นกลุ่มนำเที่ยวโดยชุมชน 3) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีลักษณะกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างกรณีศึกษา และ 4) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยว จึงนำไปสู่กรณีศึกษา จำนวน 3 กรณีศึกษา ดังนี้

- 1) บ้านทะเลนอก ตำบลกำพวน อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง
- 2) หมู่บ้านคลองเรือ ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร
- 3) ชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ ตำบลลีเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.4 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

1. ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยรวบรวมจากงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องจากเอกสารต่างๆ เพื่อเป็นองค์ความรู้ และเป็นแนวทางในงานวิจัย

2. คัดเลือกสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีเกณฑ์ในการเลือกจากสถานที่ที่ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. สร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการสถานพักแรม และแบบสอบถามนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อจำแนกความสำคัญของปัจจัยในการกำหนดสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
5. ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจกายภาพจากกรณีศึกษา
6. ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการโครงการสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากกรณีศึกษา
7. วิเคราะห์ และเปรียบเทียบข้อมูลจากปัจจัยการพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่าง ๆ ที่ได้จากกรณีศึกษา
8. สรุปผลและข้อเสนอแนะ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1. สามารถประเมินถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. ชุมชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วม สามารถสร้างรายได้เสริม และสามารถพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว
3. การพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถรักษาทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรเชิงนิเวศมีความสมบูรณ์มากขึ้น

1.6 นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ศักยภาพในการท่องเที่ยว หมายถึง คุณสมบัติในการชักจูงหรือดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว กายภาพของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม สนใจ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ลักษณะด้านกายภาพ หมายถึง ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะที่ตั้งของสถานที่พักรวม และลักษณะของการออกแบบ

ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว คือ ความสมบูรณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวและแหล่งธรรมชาติ ความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว และความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

ลักษณะที่ตั้งของสถานที่พักรวม คือ ลักษณะการเข้าถึงพื้นที่ สถานที่พักรวมอยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยวท้องถิ่น สถานที่พักรวมตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบของสินค้าต่าง ๆ ในการให้บริการ และสถานที่พักรวมตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ

ลักษณะของการออกแบบ คือ สภาพแวดล้อมรอบตัวสถานที่พักรวม การออกแบบภายนอกสถานที่พักรวม การออกแบบสถานที่พักรวม วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างสถานที่พักรวม และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในสถานที่พักรวม

ลักษณะด้านกิจกรรม หมายถึง กิจกรรมสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ กิจกรรมสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนและวัฒนธรรม ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ความต่อเนื่องของแต่ละกิจกรรม

ชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ชุมชนท้องถิ่นต้องการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวข้องต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ความถี่ในการใช้งานสถานที่พักรวม หมายถึง จำนวนนักท่องเที่ยวต่อความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยชี้วัดความเป็นไปได้ของโครงการสถานที่พักรวมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การพัฒนาสถานที่พักรวมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง ลักษณะของกายภาพของพื้นที่ กิจกรรมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน